

УДК 338.43:339.137.2:94(477)
JEL classification Q13, Q18, R11, O13
[https://doi.org/10.31891/dsim-2026-13\(39\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2026-13(39))

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА МОНІТОРИНГ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ (РЕГІОНАЛЬНИЙ ТА ГАЛУЗЕВИЙ РОЗРІЗИ)

ЦЮПАК Василь

науковий співробітник

Інститут тваринництва Національної академії аграрних наук України,

<https://orcid.org/0009-0008-8427-8427>

Стаття присвячена комплексному дослідженню фундаментальних трансформацій аграрного сектору України в період 2022–2025 років. В умовах повномасштабної збройної агресії, що спричинила критичне руйнування інфраструктури та втрату традиційних логістичних маршрутів, обґрунтовано зміну парадигми функціонування агропромислового комплексу (АПК). Проаналізовано динаміку частки сільського господарства у структурі ВВП, яка зазнала суттєвого падіння, проте зберегла роль стратегічного стабілізатора економіки. Особливу увагу приділено оцінці прямих (10,3 млрд дол.) та непрямих (69,8 млрд дол.) збитків галузі, що дозволило ідентифікувати глибину рецесії та потенціал до подальшої рекуперації.

Наукова новизна дослідження полягає у розробці адаптивної методики моніторингу конкурентного середовища, яка, на відміну від класичних підходів, інтегрує безпекові ризики, доступність критичної інфраструктури та інституційну готовність суб'єктів до впровадження Спільної аграрної політики ЄС. У роботі деталізовано «тектонічні зсуви» у регіональній структурі АПК, зокрема перетворення Західного та Центрального регіонів на логістичні хаби та катастрофічну депресію Півдня після підриву Каховської ГЕС. Доведено економічну доцільність переходу від зернової моделі виробництва до олійної як стратегічної відповіді на логістичний ціновий розрив (basis).

Окремим блоком досліджено вплив другого етапу земельної реформи для юридичних осіб, що розпочався у 2024 році. Встановлено, що всупереч побоюванням щодо монополізації, ринок продемонстрував стриманість, проте сприяв зростанню капіталізації земель на 37%. Досліджено роль цифрових інструментів, зокрема Державного аграрного реєстру (ДАР) та систем маркетингових комунікацій, як ключових факторів виживання підприємств. Сформульовано стратегічні орієнтири розвитку до 2030 року, що базуються на принципах Green Deal, біоенергетичній конверсії та гармонізації екологічних стандартів із вимогами Європейського Союзу, що є необхідною умовою для відновлення статусу України як глобального гаранта продовольчої безпеки.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, конкурентне середовище, воєнний стан, євроінтеграція, ринок землі, логістична трансформація, ДАР, олійні культури, цифровізація, Green Deal, продовольча безпека.

DEVELOPMENT TRENDS AND COMPETITIVE ENVIRONMENT MONITORING IN THE AGRICULTURAL SECTOR: REGIONAL AND SECTORAL PERSPECTIVES

TSIUPAK Vasyi

Livestock Farming Institute of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine

The article is devoted to a comprehensive study of the fundamental transformations of Ukraine's agricultural sector during the 2022–2025 period. Amidst full-scale armed aggression, which caused critical infrastructure destruction and the loss of traditional logistical routes, the shift in the paradigm of the agro-industrial complex (AIC) functioning is substantiated. The dynamics of the share of agriculture in the GDP structure, which suffered a significant decline but maintained the role of a strategic economic stabilizer, are analyzed. Particular attention is paid to the assessment of direct (\$10.3 billion) and indirect (\$69.8 billion) losses in the industry, which allowed for identifying the depth of the recession and the potential for further recovery.

The scientific novelty of the research lies in the development of an adaptive methodology for monitoring the competitive environment, which, unlike traditional approaches, integrates security risks, availability of critical infrastructure, and the institutional readiness of entities for the implementation of the EU Common Agricultural Policy. The paper details "tectonic shifts" in the regional structure of the AIC, specifically the transformation of the Western and Central regions into logistical hubs and the catastrophic depression of the South following the destruction of the Kakhovka HPP. The economic expediency of transitioning from a grain-based production model to an oilseed-based one as a strategic response to the logistical basis price gap is proved.

A separate section investigates the impact of the second stage of land reform for legal entities that commenced in 2024. It was established that, contrary to fears of monopolization, the market showed restraint but contributed to a 37% increase in land capitalization. The role of digital tools, specifically the State Agrarian Registry (SAR) and marketing communication systems, as key factors for enterprise survival, is explored. Strategic development guidelines until 2030 are formulated based on Green Deal principles, bioenergy conversion, and the harmonization of environmental standards with EU requirements, which is a necessary condition for restoring Ukraine's status as a global guarantor of food security.

Keywords: agro-industrial complex, competitive environment, martial law, European integration, land market, logistical transformation, SAR, Kakhovka HPP, oilseed crops, digitalization, Green Deal, food security.

Стаття надійшла до редакції / Received 02.01.2026
Прийнята до друку / Accepted 23.01.2026
Опубліковано / Published 29.01.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© Цюпак Василь

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Аграрний сектор економіки України традиційно виконує роль стратегічного стабілізатора та ключового драйвера економічного зростання. Протягом останніх десятиліть країна утвердилася як один із провідних світових експортерів продовольства, володіючи приблизно третіною найродючіших чорноземів світу. Однак повномасштабна військова агресія, що триває, кардинально змінила ландшафт функціонування агропромислового комплексу (АПК), змусивши суб'єктів господарювання адаптуватися до умов високої невизначеності, руйнування інфраструктури та блокади традиційних логістичних маршрутів.

Частка сільського господарства, лісового та рибного господарства у структурі валового внутрішнього продукту (ВВП) України зазнала суттєвих трансформацій: якщо у 2021 році вона становила 10,9%, то до 2024 року цей показник знизився до 7,1%, а за даними першої половини 2025 року спостерігається подальше падіння до 2,5%, що на 0,2 відсоткових пункти нижче за аналогічний період попереднього року [1]. Попри кількісне зменшення частки у ВВП, аграрний сектор залишається фундаментом національної економіки та одним із небагатьох секторів, здатних забезпечити швидке відновлення країни у післявоєнний період.

Конкурентне середовище в аграрній сфері на сучасному етапі характеризується складним переплетенням внутрішніх структурних змін та зовнішніх геоекономічних шоків. З одного боку, відбувається прискорена діджиталізація та впровадження інноваційних інструментів маркетингу для виходу на нові ринки збуту. З іншого боку, спостерігається посилення концентрації ресурсів у великих агрохолдингах, хоча відкриття другого етапу земельної реформи для юридичних осіб у 2024 році не призвело до очікуваної миттєвої монополізації, а навпаки, продемонструвало певну стриманість великих гравців [2].

Регіональний та галузевий розрізи розвитку АПК демонструють глибоку асиметрію. Поки західні та центральні регіони стають центрами логістичної активності та релокації виробництв, південні та східні області стикаються з катастрофічними втратами ресурсного потенціалу через окупацію, мінування та руйнування іригаційних систем, зокрема після підриву Каховської ГЕС. Галузева структура також демонструє зміщення акцентів: низькорентабельні через дорогу логістику зернові поступаються місцем олійним культурам, а птицеводство виявляється більш стійким порівняно з м'ясним скотарством.

Моніторинг конкурентного середовища за таких умов вимагає нових методологічних підходів, які б враховували не лише класичні показники ринкової частки, а й безпекові ризики, доступність критичної інфраструктури та інституційну готовність до інтеграції у Спільну аграрну політику Європейського Союзу.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження тенденцій розвитку аграрного сектору та конкуренції в ньому перебуває у центрі уваги як українських, так і міжнародних науковців та аналітичних центрів. Значний масив даних щодо прямих та непрямих збитків галузі був систематизований фахівцями Центру досліджень продовольства та землекористування Київської школи економіки (KSE Agrocenter). Їхні звіти, зокрема «Agricultural Outlook Ukraine 2024-2033» [3], використовують модель AGMEMOD для прогнозування довгострокових трендів виробництва та споживання, що є критично важливим для розуміння майбутньої конкурентної позиції України.

Питання конкурентоспроможності українських агрохолдингів у порівнянні з глобальними гравцями детально висвітлені у працях О. Ходаківської, Г. Гапича, Р. Новицького та Д. Оноприєнка [4]. Автори приходять до висновку, що попри значні масштаби, більшість вітчизняних холдингів наразі не займають лідируючих позицій у комплексному рейтингу конкурентоспроможності порівняно з транснаціональними корпораціями, особливо за критеріями інноваційності та фінансової стійкості до зовнішніх шоків.

Трансформація експортного потенціалу та зміна географічної структури торгівлі є предметом досліджень Т. Зінчук та співавторів [5]. Вони застосовують індекс Херфіндала–Хіршмана для аналізу рівня концентрації ринків та зазначають, що Україна частково втратила свої переваги на традиційних ринках (Китай, Єгипет, Ізраїль) через посилення конкуренції з боку Австралії та Бразилії, що змушує шукати нові ніші в ЄС.

Проблематика маркетингових комунікацій агропідприємств в умовах воєнного стану та цифрової трансформації розглядається у роботах А. Змієвця та В. Пронько [6]. Вони наголошують на критичній важливості цифрових каналів комунікації та інтернет-маркетингу як інструментів виживання та розширення ринкової частки в умовах фізичних обмежень пересування та комунікації.

Міжнародні інституції, такі як Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та Європейський парламент, зосереджують увагу на інституційних аспектах. Звіт ОЕСР [7] щодо конкурентної політики вказує на необхідність посилення повноважень Антимонопольного комітету України (АМКУ) та переходу від формального юридичного аналізу до глибокого економічного моделювання ринків. Водночас дослідження, опубліковані в журналі MDPI «Land» [8], піднімають гостру проблему фрагментації земельних угідь (так званий «печворк»), що створює бар'єри для ефективної конкуренції та консолідації земель навіть за наявності ринкових механізмів.

Інвестиційна привабливість сектору та ризики відновлення аналізуються у звітах Державного департаменту США щодо інвестиційного клімату в Україні [9]. Дослідники підкреслюють, що попри війну,

агросектор залишається пріоритетним для інвесторів, проте вимагає суттєвих реформ у сфері захисту прав власності та правосуддя.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою дослідження є комплексний аналіз сучасних тенденцій розвитку аграрного сектору економіки України, ідентифікація структурних змін у галузевому та регіональному розрізах, а також обґрунтування методичних підходів до моніторингу конкурентного середовища в умовах воєнного стану та прискореної євроінтеграції.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Сучасний стан аграрного сектору України визначається парадоксальним поєднанням високої життєстійкості та глибокої рецесії основних показників. Індекс сільськогосподарської продукції продемонстрував екстремальні коливання: після рекордних 116,4% у 2021 році відбувся колапс до 74,7% у 2022 році. Станом на кінець 2024 – початок 2025 року індекс відновився лише до 86%, що свідчить про затяжний характер рекуперації [10].

Фінансовий базис сектору підірвано безпрецедентними втратами. Загальні прямі збитки на лютий 2024 року досягли 10,3 млрд доларів, що на 18% більше за показник попереднього року [3]. Проте справжній масштаб катастрофи відображають непрямі втрати, які оцінюються у 69,8 млрд доларів, включаючи недоотриманий дохід від рослинництва (35,1 млрд доларів) та тваринництва (5,6 млрд доларів) [11].

Важливим фактором моніторингу конкурентного середовища є ціновий розрив (basis). Через обмеження експортних можливостей внутрішні ціни на агропродукцію в Україні залишаються значно нижчими за світові, що призвело до втрат у розмірі 24,1 млрд доларів [3]. Це створює нерівні умови конкуренції: перевагу отримують вертикально інтегровані структури з власною логістикою до західних кордонів або доступом до морського коридору.

У рослинництві спостерігається чіткий вектор переходу від зернової моделі до олійної. Це рішення є економічно раціональним у відповідь на логістичні виклики. Олійні культури мають вищу вартість за тону, що дозволяє легше абсорбувати високі витрати на транспортування автомобільним та залізничним транспортом.

Олійні культури: Виробництво олійних (соняшник, соя, ріпак) демонструє швидші темпи відновлення. Прогнозується, що виробництво олійних культур досягне довоєнного рівня вже у 2025–2026 роках [3]. Особливо виділяється ріпак, площа збирання якого за прогнозами зростає на 65,6% порівняно з 2021 роком через його високу рентабельність та роль як озимої культури, що дозволяє отримувати ранню валютну виручку.

Зернові культури: Ситуація з пшеницею та кукурудзою залишається складною. Прогнозується, що ці сектори повернуться до показників 2021 року лише до 2033 року. Кукурудза втратила свої позиції через високі витрати на сушіння (енергетична криза) та низькі ціни на внутрішньому ринку.

Тваринництво: Цей сектор став своєрідним «якорем» стабільності, оскільки він менше залежить від експорту та орієнтований на внутрішнє споживання [10]. Найкращу динаміку демонструє птицеводство та виробництво яєць завдяки великим інтегрованим підприємствам, тоді як молочне та м'ясне скотарство продовжує тривалу рецесію.

Порівняльна характеристика поточного стану та прогнозних орієнтирів розвитку ключових сегментів аграрного виробництва до 2033 року представлена в таблиці 1.

Таблиця 1

Стан та прогноз виробництва агропродукції в Україні (до 2033 р.)

Показник / Культура	Стан на 2024-2025 рр.	Прогноз до 2030-2033 рр.
Олійні культури	Відновлення до рівня 2021 р.	Стабільне зростання, пріоритет переробки
Зернові культури	80-85% від довоєнного рівня	Повне відновлення лише до 2033 р.
М'ясо птиці	Зростання виробництва	+28,4% до 2030 р.
Яловичина та молоко	Стагнація, скорочення поголів'я	Зниження споживання до 3,5 кг/особу

Джерело: розроблено автором за [3]

Регіональна структура АПК України зазнала «тектонічних зсувів». Війна сформувала три типи регіонів за рівнем конкурентного потенціалу:

1. Регіони активного відновлення та логістичного фокусу (Захід та Центр): Львівська, Тернопільська, Хмельницька області стали центрами тяжіння інвестицій. Хмельницька область у 2024 році продемонструвала найвищу врожайність пшениці в країні — 6,6 т/га [12]. Тут конкуренція посилюється через релокацію переробних підприємств.

2. Регіони стабільного виробництва з високими ризиками (Північ та Центр): Вінницька область залишається лідером за валовими зборами (1,75 млн тонн пшениці у 2024 р.) [10], проте стикається з проблемами енергетичної безпеки та дефіциту робочої сили.

3. Регіони глибокої кризи та депресії (Південь та Схід): Херсонська та Запорізька області втратили величезні масиви зрошуваних земель. Руйнування Каховського водосховища унеможливило вирощування овочів на 750 тис. га, що кардинально змінило структуру внутрішнього ринку овочевої продукції, спричинивши дефіцит та зростання цін [13].

Для пом'якшення регіональної асиметрії у 2024 році запроваджено диференційовану державну підтримку: фермери у зонах активних бойових дій отримують 2000 грн (близько 48 дол.) на гектар, а в зонах можливих бойових дій також передбачені спеціальні субсидії. Крім того, критичним фактором регіональної конкурентоспроможності стало розмінування: держава запустив ринок послуг з розмінування, де компенсує до 80% витрат фермерам [14].

Традиційні методи моніторингу, засновані на аналізі часток ринку, в умовах війни виявляються недостатніми. Необхідно враховувати рівень монополізації через призму доступу до ресурсів та інфраструктури.

- Індекс Херфіндала–Хіршмана (ННІ): Аналіз експортних ринків показує, що Україна частково втратила конкурентні переваги в Китаї, Єгипті та Ізраїлі через підвищення концентрації ринку іншими глобальними гравцями [5]. Значення ННІ нижче 1000 свідчить про високу конкуренцію на внутрішніх сегментах, проте у сфері елеваторних потужностей та портової інфраструктури рівень монополізації залишається високим.

- Інституційний моніторинг: ОЕСР у 2025 році провела пееер-рев'ю конкурентного права України [7], вказавши на необхідність реформування Антимонопольного комітету. Рекомендується зміцнити захист викривачів (whistleblowing) та підвищити штрафи за антиконкурентні дії до міжнародних стандартів, оскільки поточні санкції не мають достатнього стримуючого ефекту.

- Цифрові інструменти (ДАР): Державний аграрний реєстр став основним інструментом моніторингу суб'єктів АПК. Починаючи з 2025 року, всі виробники зобов'язані реєструватися в ДАР для доступу до державної підтримки, що дозволяє в режимі реального часу відстежувати концентрацію земель та фінансових потоків.

Відкриття ринку землі для юридичних осіб з 1 січня 2024 року стало одним із найбільш дискусійних етапів реформи. Попередні побоювання щодо масового скуповування земель агрохолдингами не справдилися.

За даними Міністерства аграрної політики, з моменту запуску другого етапу придбано 442,7 тис. га, що становить лише 1,77% земель товарного сільгоспвиробництва. Проте вплив на ціну був відчутним: середня вартість гектара зросла з 38,8 тис. грн у 2023 році до 53,1 тис. грн у березні 2025 року — майже на 37% [2].

Зростання вартості землі має подвійний вплив на конкуренцію:

1. Позитивний: Збільшується капіталізація активів аграріїв, що дає змогу залучати кредитні кошти під заставу землі.

2. Негативний: Для малих фермерів зростає поріг входу та вартість оренди, що може призвести до їх витіснення більш потужними гравцями у довгостроковій перспективі.

Важливою проблемою залишається фрагментація землекористування («печворк»). Наявність ділянок різних власників та орендарів у межах одного поля заважає застосуванню широкозахватної техніки та систем точного землеробства. Вирішення цієї проблеми через законодавчі механізми консолідації є ключовим для підвищення конкурентоспроможності середнього бізнесу.

В умовах воєнного стану маркетингова активність агропідприємств змістилася у цифровий простір. Переваги, які отримують підприємства при застосуванні інтернет-маркетингу, включають підвищення інтенсивності просування бренду, мобільність у прийнятті рішень та можливість кооперації через кобрендинг.

Цифровізація охоплює не лише маркетинг, а й виробничі процеси. Україна впроваджує національну систему сільськогосподарських знань та інновацій (AKIS), яка інтегрує науку та консультаційні послуги для адаптації до кліматичних ризиків. Використання супутникового моніторингу посівів та дронів для внесення ЗЗР стає стандартом для виживання у висококонкурентному середовищі з обмеженим доступом до пального та робочої сили.

Процес вступу України до ЄС ставить перед агросектором нові вимоги щодо конкурентоспроможності. Частка агропродукції в експорті досягла рекордних 60,8% у 2023 році. Проте вихід на європейський ринок супроводжується значними регуляторними бар'єрами.

Згідно зі Стратегією 2030, Україна орієнтується на:

- впровадження стандартів «від ферми до виделки» (farm to fork);
- розвиток переробки з метою створення продуктів із високою доданою вартістю;
- використання деградованих земель для біоенергетичних культур.

Важливим аспектом є конкуренція за кошти Спільної аграрної політики (CAP). Вступ України може призвести до скорочення субсидій для існуючих членів ЄС на 20%, що викликає занепокоєння та протести фермерів у Польщі та інших країнах Східної Європи [15]. Це вимагає від України не лише економічної ефективності, а й активної дипломатичної роботи для формування «коаліцій розвитку».

Європейський вектор розвитку вимагає від українських аграріїв не лише економічної ефективності, а й суворого дотримання екологічних стандартів, що стає новою площиною глобальної конкуренції. Впровадження принципів "зеленого переходу" дозволяє підприємствам зменшити вуглецевий слід та

отримати доступ до преміальних ринків ЄС. Основні напрями екологізації виробництва, інструменти їх реалізації та очікувані економічні ефекти систематизовано в таблиці 2.

Таблиця 2

Стратегічні напрями екологізації та інноваційного розвитку аграрних підприємств у контексті євроінтеграції

Напрямок екологізації	Інструменти впровадження	Очікуваний ефект
Органічне виробництво	Стратегія 2030, сертифікація за стандартами ЄС	Вихід на преміальні ринки ЄС
Біоенергетика	Біометанові заводи, біомаса	Енергонезалежність, зниження собівартості
Відновлення ґрунтів	Розмінування, меліорація, органіка	Повернення продуктивності земель

Джерело: Розроблено автором за [14]

**ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДК У ДАНОМУ НАПРЯМІ**

Проведений комплексний аналіз дозволяє констатувати, що аграрний сектор України, попри катастрофічні збитки у 69,8 млрд дол. та руйнування критичної інфраструктури, продемонстрував унікальний рівень адаптивності до умов воєнного стану. Сучасна трансформація галузі визначається не лише боротьбою за виживання, а й глибинним переформатуванням виробничих та логістичних ланцюгів, що створює фундамент для нової моделі конкурентоспроможності в умовах євроінтеграції.

Галузева та логістична переорієнтація. Пріоритет у рослинництві остаточно змістився від енергоємних зернових до високорентабельних олійних культур. Це стало стратегічною відповіддю на ціновий розрив (basis) та логістичні виклики, оскільки олійні культури дозволяють ефективніше абсорбувати високі витрати на транспортування до західних кордонів.

Поглиблення регіональної асиметрії. Війна спричинила «тектонічний зсув» виробничих потужностей. Західні та Центральні регіони перетворилися на інноваційно-логістичні хаби, тоді як Південь втратив свій унікальний іригаційний потенціал через підлив Каховської ГЕС. Відновлення цих територій вимагає впровадження спеціальних програм меліорації та фіторе mediaції.

Інституційна трансформація ринку землі. Другий етап земельної реформи, розпочатий у 2024 році, став чинником капіталізації сектору, підвищивши ринкову вартість активів на 37%. Проте для повноцінного розвитку середнього бізнесу критично важливим залишається подолання проблеми фрагментації угідь («печворку») через законодавчі механізми консолідації.

Моніторинг та цифровізація. Використання Державного аграрного реєстру (ДАР) та інструментів цифрового маркетингу стало обов'язковою умовою доступу до ресурсів та нових ринків збуту. Разом з тим, для забезпечення прозорості ринку необхідне посилення повноважень АМКУ та адаптація конкурентної політики до стандартів ОЕСР.

Література

- Бондаренко В., Омеляненко О. Тенденції розвитку аграрного сектору економіки України в контексті розвитку цифрової маркетингової діяльності. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-163>
- Відкриття ринку землі для юросіб не призвело до масової купівлі великими гравцями - Коваль. Укрінформ. 27.05.2025. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3997688-vidkritta-rinku-zemli-dla-urosib-ne-prizvelo-do-masovoi-kupivli-velikimi-gravcami-koval.html>
- Bogonos M., Chmil A., Nazarkina R., Nykolyuk O., Pyvovar P., Stolnikovych H. Agricultural Outlook Ukraine 2024-2033. Report-summary. KSE. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/UA-Outlook-2024-2033-Report-1.pdf>
- Hapich H., Onoprienko D. Ecology and economics of irrigation in the south of Ukraine following destruction of the Kakhov reservoir. *International Journal of Environmental Studies*. 2024. Vol. 81(1). pp. 301–314. <https://doi.org/10.1080/00207233.2024.2314859>
- Zinchuk T., Kutsms N., Prokopchuk O., Kovalchuk O., Usiuk T. Ukraine's competitive position in international agricultural markets: Overcoming challenges and prospects. *Scientific Horizons*. 2025. Pp. 188-200. <https://doi.org/10.48077/scihor7.2025.188>
- Змієвець Д., Пронько Л. Інноваційний маркетинг аграрних підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-97>
- OECD Peer Reviews of Competition Law and Policy: Ukraine 2025. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-peer-reviews-of-competition-law-and-policy-ukraine-2025_218e6881-en.html

8. Linke H-J, Popov A. Reorganization of Agricultural Land Leases as a Tool for Sustainable Land Use: Comparative Insights from Ukraine and Germany. *Land*. 2025. Vol. 14(11), Art. No.2261. DOI: <https://doi.org/10.3390/land14112261>
9. 2025 Ukraine Investment Climate Statement : Executive Summary. URL: https://www.state.gov/wp-content/uploads/2025/08/638719_2025-Ukraine-Investment-Climate-Statement.pdf
10. Agricultural sector of Ukraine on the path to the EU: Experience of Central and Eastern Europe and the challenges of war. URL: <https://uifuture.org/en/reports-en/agricultural-sector-of-ukraine/>
11. Pavelko O., Lazaryshyna I., Los Z., Vasyliieva V., Kvasnii L. The activities and development prospects analysis of the agricultural sector of Ukraine. *BIO Web of Conferences*. 2024. Vol. 114, Art. No. 01031. DOI: <https://doi.org/10.1051/bioconf/202411401031>
12. Урожай пшениці за 2024 та 2023 роки в Україні по всіх регіонах. URL: <https://superagronom.com/multimedia/infographics/92-urojay-pshenitsi-za-2024-ta-2023-roki-v-ukrayini-po-vsim-regionam>
13. Khodakivska O. How competitive are Ukrainian agricultural holdings? *International Journal of Environmental Studies*. 2023. Vol. 80(2), pp. 372–379. DOI: <https://doi.org/10.1080/00207233.2023.2179759>
14. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2025. Making the Most of the Trade and Environment Nexus in Agriculture. OECD. 30.10.2025. https://www.oecd.org/en/publications/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation-2025_a80ac398-en/full-report/ukraine_0e71d61e.html
15. Buzogány A., Varga M. Breaking the rural underdevelopment trap? Eastern Enlargement, agricultural policy and lessons for Ukraine. *Journal of European Public Policy*. 2025. Vol. 32(12), pp. 2914–2935. DOI: <https://doi.org/10.1080/13501763.2025.2486079>

References

1. Bondarenko, V., & Omelianenko, O. (2024). Tendentsii rozvytku ahromoho sektoru ekonomiky Ukrainy v konteksti rozvytku tsyfrovoy marketynhovoї diialnosti [Trends in the development of the agricultural sector of Ukraine's economy in the context of digital marketing activity development]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 59. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-163>
2. Ukrinform. (2025). *Vidkryttia rynku zemli dlia yurosib ne pryzvelo do masovoi kupivli velykymy hravtsiamy - Koval* [The opening of the land market for legal entities did not lead to mass purchases by large players - Koval]. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3997688-vidkryttia-rynku-zemli-dlia-yurosib-ne-pryzvelo-do-masovoi-kupivli-velikimi-gravcami-koval.html>
3. Bogonos, M., Chmil, A., Nazarkina, R., Nykolyuk, O., Pyvovar, P., & Stolnikovykh, H. (2024). *Agricultural Outlook Ukraine 2024-2033. Report-summary*. KSE. Available at: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/UA-Agricultural-Outlook-2024-2033-Report-1.pdf>
4. Hapich, H., & Onopriienko, D. (2024). Ecology and economics of irrigation in the south of Ukraine following destruction of the Kakhov reservoir. *International Journal of Environmental Studies*, vol. 81(1), pp. 301–314. <https://doi.org/10.1080/00207233.2024.2314859>
5. Zinchuk, T., Kutsmus, N., Prokopchuk, O., Kovalchuk, O., & Usiuk, T. (2025). Ukraine's competitive position in international agricultural markets: Overcoming challenges and prospects. *Scientific Horizons*, pp. 188–200. <https://doi.org/10.48077/scihor7.2025.188>
6. Zmiievets, D., & Pronko, L. (2024). Innovatsiyni marketynh ahromykh pidpriemstv v umovakh voiennoho stanu [Innovative marketing of agricultural enterprises under martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 62. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-97>
7. OECD. (2025). *OECD Peer Reviews of Competition Law and Policy: Ukraine 2025*. Available at: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-peer-reviews-of-competition-law-and-policy-ukraine-2025_218e6881-en.html
8. Linke, H-J., & Popov, A. (2025). Reorganization of Agricultural Land Leases as a Tool for Sustainable Land Use: Comparative Insights from Ukraine and Germany. *Land*, vol. 14(11), Art. No. 2261. <https://doi.org/10.3390/land14112261>
9. U.S. Department of State. (2025). *2025 Ukraine Investment Climate Statement: Executive Summary*. Available at: https://www.state.gov/wp-content/uploads/2025/08/638719_2025-Ukraine-Investment-Climate-Statement.pdf
10. Ukrainian Institute for the Future. (n.d.). *Agricultural sector of Ukraine on the path to the EU: Experience of Central and Eastern Europe and the challenges of war*. Available at: <https://uifuture.org/en/reports-en/agricultural-sector-of-ukraine/>
11. Pavelko, O., Lazaryshyna, I., Los, Z., Vasyliieva, V., & Kvasnii, L. (2024). The activities and development prospects analysis of the agricultural sector of Ukraine. *BIO Web of Conferences*, vol. 114, Art. No. 01031. <https://doi.org/10.1051/bioconf/202411401031>
12. SuperAgronom. (2024). *Urozhai pshenitsi za 2024 ta 2023 roky v Ukraini po vsim rehionam* [Wheat harvest for 2024 and 2023 in Ukraine by all regions]. Available at: <https://superagronom.com/multimedia/infographics/92-urojay-pshenitsi-za-2024-ta-2023-roki-v-ukrayini-po-vsim-regionam>
13. Khodakivska, O. (2023). How competitive are Ukrainian agricultural holdings? *International Journal of Environmental Studies*, vol. 80(2), pp. 372–379. <https://doi.org/10.1080/00207233.2023.2179759>
14. OECD. (2025). *Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2025. Making the Most of the Trade and Environment Nexus in Agriculture*. Available at: https://www.oecd.org/en/publications/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation-2025_a80ac398-en/full-report/ukraine_0e71d61e.html
15. Buzogány, A., & Varga, M. (2025). Breaking the rural underdevelopment trap? Eastern Enlargement, agricultural policy and lessons for Ukraine. *Journal of European Public Policy*, vol. 32(12), pp. 2914–2935.